
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 378.147:81'243:37.016

DOI 10.31654/2663-4902-2026-PP-1-30-35

Безпала О. В.

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»
Olgabezpala82@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6129-9320

Сидорович О. С.

доктор історичних наук, професор,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»
sydorovith@ukr.net
orcid.org/0000-0001-6022-0396

**CLIL- ЕЛЕМЕНТИ У КУРСІ «ІНОЗЕМНА МОВА
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» (ESP)**

У статті розглядається проблема впровадження елементів предметно-мовного інтегрованого навчання (Content and Language Integrated Learning, CLIL) у курс «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (English for Specific Purposes, ESP) для студентів немовних спеціальностей. Постановка проблеми зумовлена сучасними трансформаціями у сфері вищої освіти, процесами глобалізації та євроінтеграції, а також підвищенням вимог ринку праці до фахівців, здатних ефективно застосовувати іноземну мову у професійній діяльності. Визначено, що традиційні підходи до викладання ESP часто обмежуються засвоєнням фахової лексики та типових мовленнєвих моделей, що не завжди забезпечує інтеграцію мовних знань із професійним змістом. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває використання CLIL, що передбачає одночасне формування мовної та професійної компетентностей, розвиток критичного й творчого мислення та міжкультурної комунікативної компетентності студентів.

Метою дослідження є обґрунтування педагогічної доцільності застосування CLIL-елементів у курсі ESP та визначення основних напрямів їх інтеграції у навчальний процес. Для досягнення цієї мети здійснено аналіз сучасних наукових публікацій у вітчизняному та зарубіжному дискурсі, що висвітлюють методику CLIL та її застосування у професійно-орієнтованому навчанні, а також проведено систематизацію практичних підходів до впровадження інтегрованих завдань у процес підготовки студентів немовних спеціальностей. Методичною основою дослідження є принципи CLIL, що передбачають інтеграцію чотирьох взаємопов'язаних компонентів: content (зміст), communication (комунікація), cognition (мислення) та culture (культура). Застосування даних компонентів забезпечує

комплексний підхід до навчання, де іноземна мова слугує інструментом засвоєння фахового матеріалу та розвитку професійно-комунікативних навичок.

Результати дослідження свідчать, що інтеграція CLIL-елементів у курс ESP ефективно реалізується через роботу з автентичними фаховими текстами, аналіз професійних ситуацій, виконання проблемно-орієнтованих завдань, проєктну діяльність та інтеграцію міждисциплінарних знань. Такий підхід сприяє переходу від репродуктивного засвоєння мовного матеріалу до діяльнісного навчання, підвищує навчальну мотивацію студентів, формує навички автономного навчання та розвиває здатність застосовувати іншомовні знання у реальних професійних умовах. Визначено, що ефективність впровадження CLIL значною мірою залежить від методичної готовності викладача, адаптації навчальних матеріалів до рівня мовної підготовки студентів та поетапного включення інтегрованих завдань.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні принципів та форм застосування CLIL у курсі ESP для студентів немовних спеціальностей, зокрема у поєднанні мовного та фахового компонентів, використанні автентичних професійних текстів, міждисциплінарних інтегрованих вправ та проєктної діяльності. Визначено педагогічні умови ефективного впровадження CLIL, що забезпечують формування критичного та творчого мислення, міжкультурної компетентності та готовності до професійної діяльності в міжнародному контексті.

Практична значущість статті полягає у створенні методологічних рекомендацій для викладачів іноземних мов щодо використання CLIL у курсах ESP, розробленні завдань, які інтегрують професійний зміст та мовні компетентності, а також у підвищенні ефективності професійно-орієнтованої мовної підготовки студентів немовних спеціальностей. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням поетапних моделей впровадження CLIL для різних освітніх галузей, створенням адаптованих навчально-методичних матеріалів та оцінюванням ефективності інтегрованого навчання у контексті професійної підготовки.

Ключові слова: CLIL, ESP, інтегроване навчання, професійна компетентність, міждисциплінарні компетентності.

Постановка проблеми. Сучасні трансформації у сфері вищої освіти, зумовлені процесами глобалізації, євроінтеграції та зростанням вимог ринку праці, актуалізують необхідність підготовки фахівців, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність в іншомовному середовищі. У цьому контексті курс «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (English for Specific Purposes, ESP) відіграє ключову роль у формуванні професійно-комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей.

Водночас традиційні підходи до викладання ESP часто обмежуються засвоєнням фахової лексики та типових мовленнєвих моделей, що не завжди забезпечує інтеграцію мовних знань із професійним змістом. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває впровадження елементів предметно-мовного інтегрованого навчання (Content and Language Integrated Learning, CLIL), яке передбачає одночасне формування іншомовної комунікативної та професійної компетентностей. Проблема полягає у визначенні доцільних форм і методів інтеграції CLIL-елементів у курс ESP з урахуванням специфіки немовних спеціальностей та рівня мовної підготовки студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика предметно-мовного інтегрованого навчання (Content and Language Integrated Learning, CLIL) активно досліджується як у вітчизняному, так і в зарубіжному науково-педагогічному дискурсі, що зумовлено потребами модернізації мовної освіти та інтеграції мовної і професійної підготовки здобувачів освіти.

У сучасних дослідженнях CLIL розглядається передусім як глобальна освітня тенденція, спрямована на формування багатомовної особистості та розвиток міждисциплінарних компетентностей. Так, І. А. Ткаля, Н. І. Черкашина та З. Г. Огнівенко обґрунтовують CLIL як концепцію, що поєднує вивчення предметного змісту й іноземної мови, сприяючи підвищенню мотивації здобувачів освіти та формуванню комунікативної компетентності в умовах глобалізації освітнього простору. Автори наголошують на універсальності підходу CLIL та його відповідності сучасним вимогам світової педагогіки [5].

Методичні засади реалізації CLIL в умовах мультилінгвального освітнього середовища детально висвітлено у працях В. О. Кушнарєнка та О. Л. Калієвської. Дослідники акцентують увагу на необхідності адаптації методики CLIL до специфіки багатомовного контексту, зокрема через поєднання мовної, предметної та культурної складових навчання. Автори підкреслюють значення когнітивного компонента CLIL та роль міжмовної взаємодії у формуванні академічної грамотності здобувачів освіти [2].

Практичні аспекти впровадження CLIL у навчанні іноземних мов і дисциплін природничого циклу розкрито в дослідженні О. В. Солдатенко, І. І. Фомич та Ю. С. Алексєєнко. Автори аналізують ефективність використання стратегій CLIL у контексті багатомовної моделі освіти, доводячи, що інтегроване навчання сприяє розвитку критичного мислення, пізнавальної активності та здатності до міжпредметної інтеграції знань [4].

Значну увагу проблемі міжпредметних зв'язків у процесі навчання англійської мови приділено у роботі Т. В. Гори. Дослідниця розглядає технологію CLIL як ефективний інструмент реалізації міждисциплінарного підходу в шкільній освіті, підкреслюючи її потенціал у формуванні цілісного світогляду учнів та підвищенні практичної спрямованості мовної підготовки [1].

Актуальність використання CLIL у процесі навчання іноземної мови за професійним спрямуванням обґрунтовує М. Подоляк. Автор аналізує можливості методу CLIL у контексті професійно орієнтованого навчання, наголошуючи на його ролі у формуванні фахової іншомовної компетентності, розвитку професійного мислення та здатності застосовувати мовні знання у реальних професійних ситуаціях [3].

Отже, аналіз наукових джерел засвідчує, що методика CLIL розглядається як ефективний інструмент інтеграції мовної та предметної підготовки, розвитку багатомовності й міждисциплінарних компетентностей. Водночас потребують подальшого дослідження питання адаптації CLIL до конкретних освітніх галузей і спеціальностей, а також методичні умови його впровадження у професійно орієнтованому навчанні іноземних мов, що й зумовлює актуальність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування педагогічної доцільності використання CLIL-елементів у курсі «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та визначення основних напрямів їх реалізації у процесі мовної підготовки здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (Content and Language Integrated Learning, CLIL) ґрунтується на інтеграції чотирьох взаємопов'язаних компонентів, відомих як модель **4C's**: *content* (зміст), *communication* (комунікація), *cognition* (мислення) та *culture* (культура). Зазначені компоненти забезпечують комплексний підхід до навчання, у межах якого іноземна мова виступає не лише об'єктом вивчення, а й інструментом засвоєння фахового змісту.

У контексті курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (ESP) реалізація CLIL передбачає інтеграцію професійно орієнтованого навчального матеріалу у процес формування іншомовної комунікативної компетентності. Компонент *content* забезпечує засвоєння базових понять і категорій майбутньої професійної діяльності, тоді як *communication* спрямований на розвиток мовленнєвих умінь і

навичок у ситуаціях професійного спілкування. Компонент *cognition* активізує процеси аналізу, синтезу, оцінювання та узагальнення інформації, що сприяє розвитку критичного й творчого мислення студентів. Водночас *culture* формує розуміння соціокультурних особливостей професійної комунікації в міжнародному середовищі.

Відомо, що використання CLIL-елементів у курсі ESP може реалізовуватися через різні форми навчальної діяльності. Зокрема, ефективною є робота з автентичними фаховими текстами – науковими статтями, професійними інструкціями, аналітичними звітами, діловою кореспонденцією та кейсами. Такі матеріали дозволяють студентам ознайомитися з реальною мовою професійного середовища, засвоїти термінологію та типові мовні структури, а також розвинути навички критичного читання й аналізу інформації.

Зауважимо, що важливе місце в інтеграції CLIL займає аналіз професійних ситуацій та виконання проблемно-орієнтованих завдань, які моделюють реальні умови майбутньої фахової діяльності. Розв'язання таких завдань стимулює пізнавальну активність студентів, формує вміння аргументовано висловлювати власну позицію іноземною мовою та приймати обґрунтовані рішення на основі професійних знань.

Проектна діяльність є ще одним ефективним інструментом реалізації CLIL-елементів у курсі ESP. У процесі виконання проєктів студенти здійснюють пошук і опрацювання фахової інформації, презентують результати своєї роботи, беруть участь у дискусіях та командній взаємодії. Це сприяє розвитку навичок співпраці, автономного навчання та відповідальності за результати власної діяльності, а також підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови.

Інтеграція міждисциплінарних знань (економічних, технічних, управлінських, аграрних тощо) у мовну практику дозволяє забезпечити міжпредметні зв'язки та сформувати цілісне бачення професійної діяльності. Такий підхід сприяє усвідомленню практичної цінності іноземної мови як засобу професійної комунікації та інструмента фахового зростання.

Очевидно, що застосування CLIL-елементів у курсі ESP зумовлює перехід від репродуктивного засвоєння мовного матеріалу до діяльнісного підходу, за якого студенти активно використовують іноземну мову для пізнання та опрацювання професійного змісту. Це, у свою чергу, позитивно впливає на рівень навчальної мотивації, сприяє розвитку навичок самостійної роботи та формує готовність до використання іншомовних знань у реальних професійних ситуаціях.

Водночас ефективна реалізація CLIL у курсі ESP потребує дотримання низки педагогічних умов, серед яких провідне місце посідає методична готовність викладача до інтегрованого навчання. Важливими є також адаптація навчальних матеріалів до рівня мовної підготовки студентів, поетапність упровадження CLIL-елементів та збалансоване поєднання мовного й предметного компонентів з метою уникнення переважання іншомовним контентом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз теоретичних засад та практичних підходів до впровадження елементів CLIL у курс «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (ESP) дозволяє зробити кілька ключових висновків. По-перше, інтеграція професійно орієнтованого змісту та іншомовної комунікації сприяє одночасному розвитку фахових і мовних компетентностей студентів, активізації критичного та творчого мислення, а також формуванню міжкультурної професійної компетентності. По-друге, використання автентичних фахових текстів, проблемно-орієнтованих завдань, проєктної діяльності та міждисциплінарних інтегрованих вправ забезпечує перехід від репродуктивного засвоєння матеріалу до діяльнісного підходу, що підвищує мотивацію студентів та розвиває їхні навички автономного навчання.

Водночас ефективна реалізація CLIL-елементів потребує врахування специфіки немовних спеціальностей, рівня мовної підготовки студентів та методичної

готовності викладача, що вимагає системного підходу до розробки навчальних програм і матеріалів.

Перспективи подальших досліджень полягають у: розробленні поетапних моделей впровадження CLIL у курс ESP для різних галузей знань; створенні навчально-методичних матеріалів із урахуванням рівня мовної підготовки студентів та специфіки їхньої професійної діяльності; оцінюванні ефективності інтегрованого навчання на результатах професійної підготовки та формуванні мовної компетентності; дослідженні методичної підготовки викладачів та ефективності міжкафедральної співпраці для реалізації міждисциплінарних завдань у рамках CLIL.

Таким чином, впровадження CLIL-елементів у курс ESP є перспективним напрямом розвитку сучасної професійної іншомовної підготовки, що забезпечує інтеграцію мовної та фахової освіти та сприяє формуванню конкурентоспроможного фахівця на глобальному ринку праці.

Список використаних джерел

1. Гора Т. В. Реалізація міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови засобами технології CLIL. *Педагогічний альманах* : зб. наук. пр. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, 2018. Вип. 37. С. 60–66.
2. Кушнаренко В. О., Калієвська О. Л. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) в умовах мультилінгвального освітнього середовища. *Педагогічні науки та освіта* : зб. наук. пр. Запоріжжя : Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2019. Вип. 26–27. С. 60–67.
3. Подоляк М. Використання методу CLIL у процесі навчання іноземної мови за професійним спрямуванням. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2024. Вип. 3. С. 44–57. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2024.312958>
4. Солдатенко О. В., Фомич І. І., Алексеєнко Ю. С. Застосування стратегій методики CLIL у навчанні іноземних мов та предметів природничого циклу в контексті впровадження багатомовної моделі освіти. *Педагогічні науки та освіта* : зб. наук. пр. Запоріжжя : Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2019. Вип. 26–27. С. 120–129.
5. Ткаля І. А., Черкашина Н. І., Огнівенко З. Г. CLIL як глобальна тенденція сучасної світової педагогіки. *Проблеми сучасної освіти* : зб. наук.-метод. пр. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2020. Вип. 11. С. 59–62.

References

1. Hora, T. V. (2018). Realizatsiia mizhpredmetnykh zviazkiv na urokakh anhliiskoi movy zasobamy tekhnolohii CLIL [Implementation of interdisciplinary links in English lessons using CLIL technology]. *Pedahohichnyi almanakh – Pedagogical Almanac*, 37, 60–66. Kherson: Kherson Academy of Continuing Education [in Ukrainian].
2. Kushnarenko, V. O., & Kaliievska, O. L. (2019). Metodyka predmetno-movnoho intehrovanoho navchannia (CLIL) v umovakh multylinhvalnoho osvithnoho seredovysysha [Methodology of content and language integrated learning (CLIL) in a multilingual educational environment]. *Pedahohichni nauky ta osvita – Pedagogical Sciences and Education*, 26–27, 60–67. Zaporizhzhia, Ukraine: Zaporizhzhia Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education [in Ukrainian].
3. Podoliak, M. (2024). Vykorystannia metodu CLIL u protsesi navchannia inozemnoi movy za profesiinym spriamuvanniam [The use of the CLIL method in the process of teaching a foreign language for professional purposes]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychynty – Collection of Scientific Works of Pavlo Tychynta Uman State Pedagogical University*, 3, 44–57. Uman, Ukraine: Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychynta [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2024.312958>
4. Soldatienko, O. V., Fomych, I. I., & Aleksieienko, Yu. S. (2019). Zastosuvannia stratehii metodyky CLIL u navchanni inozemnykh mov ta predmetiv pryrodnychoho tsykladu v konteksti vprovadzhenia bahatomovnoi modeli osvity [Application of CLIL methodology strategies in teaching foreign languages and natural sciences in the context of implementing a multilingual education model]. *Pedahohichni nauky ta osvita – Pedagogical Sciences and*

Education, 26–27, 120–129. Zaporizhzhia, Ukraine: Zaporizhzhia Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education [in Ukrainian].

5. Tkalia, I. A., Cherkashyna, N. I., & Ohnivenko, Z. H. (2020). CLIL yak hlobalna tendentsiia suchasnoi svitovoi pedahohiky [CLIL as a global trend in modern world pedagogy]. *Problemy suchasnoi osvity – Problems of Modern Education*, 11, 59–62. Kharkiv, Ukraine: V. N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].

Bezpala O.

PhD in Geography, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Social and Humanitarian Disciplines
Separate Subdivision «Nizhyn Agrotechnical Institute»
of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Olgabezpeala82@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6129-9320

Sydorovych O.

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
Separate Subdivision «Nizhyn Agrotechnical Institute»
of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
sydorovith@ukr.net
orcid.org/0000-0001-6022-0396

CLIL ELEMENTS IN THE COURSE «ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES» (ESP)

This article examines the implementation of Content and Language Integrated Learning (CLIL) elements in the course «English for Specific Purposes» (ESP) for students of non-linguistic specialties. The study addresses the growing need to integrate foreign language learning with professional knowledge due to globalization, European integration, and increasing labor market demands for specialists capable of applying language skills in professional contexts. The research methodology is grounded in the CLIL 4C framework—content, communication, cognition, and culture—providing a comprehensive approach in which the foreign language serves as a tool for mastering professional content, developing communicative competence, and fostering critical and creative thinking.

The results indicate that the integration of CLIL elements in ESP can be effectively realized through the use of authentic professional texts, analysis of professional situations, problem-based tasks, project activities, and interdisciplinary integration. This approach facilitates the transition from reproductive language learning to active, task-based learning, enhances students' motivation, develops autonomous learning skills, and strengthens their ability to apply foreign language knowledge in real professional situations.

The scientific novelty of the study lies in the adaptation of CLIL principles specifically for ESP courses in non-linguistic fields, combining linguistic and professional components, authentic texts, interdisciplinary exercises, and project-based activities. Practically, the study provides methodological recommendations for instructors to enhance professional and linguistic competence, improve students' critical and creative thinking, and promote readiness for professional activity in international contexts. The findings underscore the potential of CLIL to bridge language learning and professional preparation, contributing to the formation of highly competent and competitive specialists.

Key words: CLIL, ESP, integrated learning, professional competence, interdisciplinary competencies, autonomous learning, project-based learning, critical thinking, creative thinking.

Отримано редколегією / Received: 23.01.2026

Прорецензовано / Revised: 16.02.2026

Опубліковано / Published: 27.03.2026